

БРАНКА ТОШИЋ

UDK 911.3

ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ ДРУШТВЕНИХ ДЕЛАТНОСТИ У ОПШТИНИ ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ

Овај рад обухвата проучавање три друштвене делатности: 1) здравствену заштиту, 2) образовање и васпитање и 3) дечије старање и социјалну заштиту на територији општине Велико Градиште. Ове друштвене делатности су одабране због њихове присутности на територији читаве општине, односно и у другим насељима поред општинског центра, што је од интереса за географска проучавања на овом територијалном нивоу. Из истог разлога изостављене су остале друштвене делатности које су претежно везане за општинско средиште, као једини центар за општину Велико Градиште, и које су детаљније обрађене у другим студијама ове монографије.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Досадашњи развој

После завршетка другог светског рата на данашњој територији општине Велико Градиште постојале су само амбуланте (12).

У насељу Великом Градишту до 1953. године постојала је амбуланта са сталним или повременим особљем, која је те године прерасла у здравствену станицу са сталним особљем. У насељима Мајиловцу и Средњеву амбуланте су постојале све до 1961. године и у њих је долазио лекар из Великог Градишта два пута недељно.

У 1961. години дошло је до значајних промена у развоју здравствене заштите на данашњој територији општине. У Великом Градишту основан је „Дом народног здравља“. Непосредно пре његовог оснивања антитуберкулозни диспансер издвојен је из састава здравствене станице. Дом здравља у почетку није имао специјалистичке службе, него само лекара опште праксе са техничким особљем. Специјалиста физиолог радио

је у оквиру издвојеног антитуберкулозног диспанзера. У исто време у Мајиловцу и Средњевоу основане су здравствене станице а добили су и сталног лекара опште праксе. (12).

Апотека у Великом Градишту отворена је 1964. године.

У оквиру дома здравља до 1971. године налазио се стационар, породилиште и саветовалиште за жене и децу. Зубна амбуланта и апотека налазиле су се ван дома здравља.

Због нехигијенских услова у тадашњем дому здравља донета је одлука о изградњи нове зграде. Нови дом здравља почео је са радом 1979. године.

Наредних година са порастом потреба за савременијом здравственом заштитом и здравство је унапређивано. Потепено су увођене специјалистичке службе у оквиру дома здравља у Великом Градишту. У сеоским насељима оснивале су се амбуланте са повременим особљем.

Данашња развијеност

Један од показатеља нивоа развијености здравствене заштите на подручју општине је поређење са одговарајућим показатељима у Србији¹ и Подунавском региону.

Таб. 1. — *Ниво развијености здравствене заштите у 1981. години (11)*

Број становника на:	Србија	Регион	Општина
— једног лекара	465	666	1330
— једну постељу	158	331	—
— једну апотеку	14285	12500	9310

Из Таб. 1. се види изразито нижи ниво развијености здравствене заштите општине у односу на остала два подручја. Општина Велико Градиште има два пута већи број становника на једног лекара од региона, а три пута већи од Србије. У општини не постоји ниједна болесничка постеља. Према броју становника на једну апотеку општина је у повољнијој ситуацији у односу на регион и Србију. Међутим, то је само привидно повољније стање, јер у њој три апотеке опслужују 26 насеља. Релативно неповољније стање у Србији, па и у региону, може се тумачити учешћем већих насеља.

¹ СР Србија ван територије покрајина.

Здравствена служба у општини Велико Градиште одвија се данас у три нивоа — преко дома здравља, здравствених станица и амбуланата.

Нови објекат дома здравља у Великом Градишту, према савременој опремљености и према стручном кадру, представља највећи здравствени објекат у општини. У 1985. години у дому здравља је било запослено 22 лекара. Од тога броја два лекара су теренска, а четири су лекари — стоматолози (12). Поред службе опште медицине, свакодневно функционишу и следеће специјалистичке службе: зубно-лекарска, рентген служба, лабораторија и служба заједничких послова. Поред поменutih, повремено (једанпут до два пута недељно) функционишу специјалистичке службе: за заштиту деце и омладине, за заштиту жена, пнеумофтизиолошку заштиту, медицина рада, хигијенско-епидемиолошка служба, служба поливалентне патронаже и кућне неге и лечења (4, 25).

Корисна површина дома здравља је 2400 m² или 0,1 m² по становнику, што је у складу са нормативима (9, 66).

За потребе болничког лечења у оквиру других специјалистичких служби, становништво општине Велико Градиште упућује се у Пожаревац, односно Београд као здравствене центре вишег нивоа развијености.

У 1985. години број корисника здравствене заштите у општини износио је 10.014, што представља повећање од 17% у односу на претходну годину (4, 22). Број запослених у здравству 1985. године у општини износио је 108, што је за три радника мање у односу на 1984. годину (4, 26).

Здравствене станице имају свакодневно лекарско и техничко особље. Оне раде само пре подне, као и амбуланте у којима је стално техничко, а повремено лекарско особље.

Центри, зоне, везе и њихова комплексност

Дом здравља у Великом Градишту је примаран здравствени центар у општини. Здравствене станице, као секундарни центри, су у Мајиловцу и Средњеву, а терцијарни здравствени центри су амбуланте у Десинама, Затоњу, Кисиљеву, Макцу и Тополовнику. Тополовник је насеље које је последње добило амбуланту, 1981. године (12).

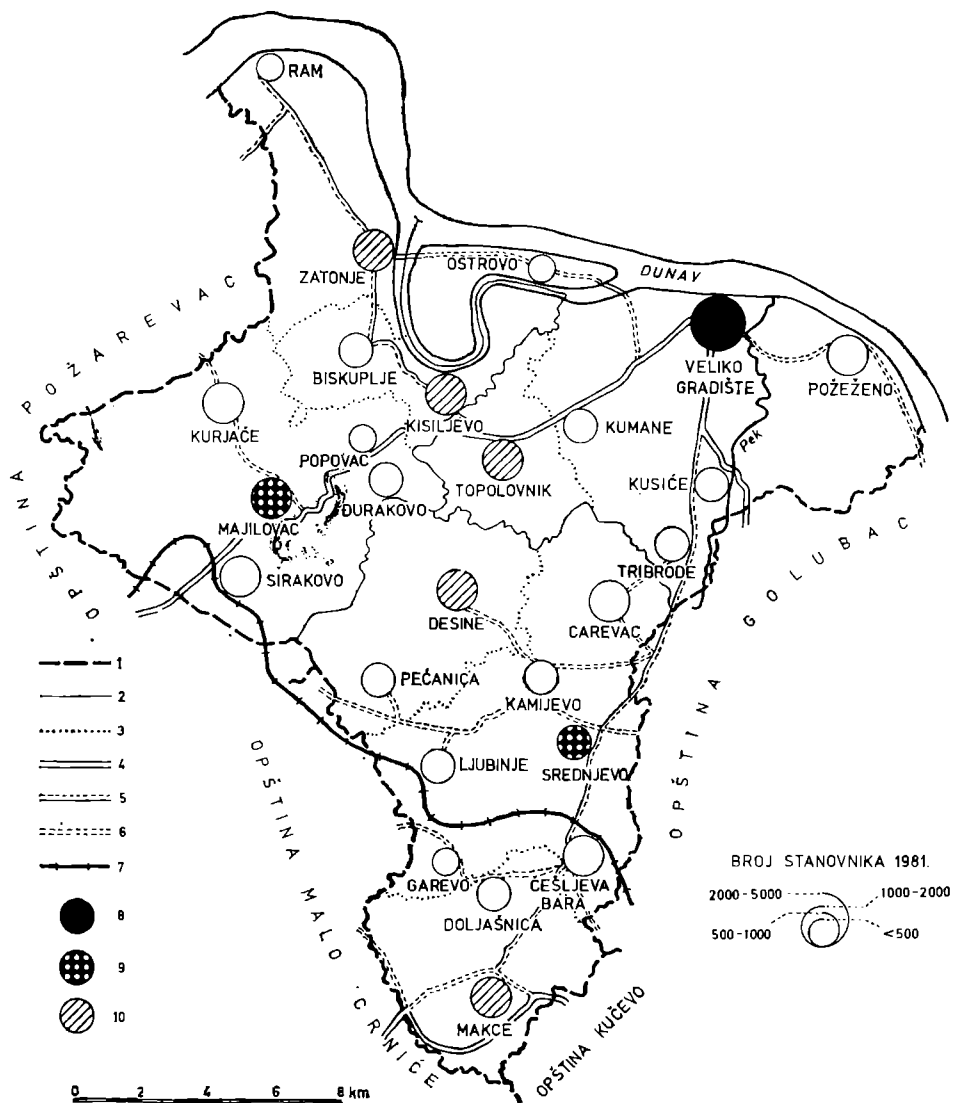
У општини Велико Градиште дом здравља, као здравствени пункт највећег ранга на овом подручју, задовољава потребе свег становништва општине (27.929). У гравитационој зони дома здравља нижи здравствени пункт је амбуланта у Тополовнику, што значи да дом здравља опслужује 10.633 становника. Двема здравственим станицама припадају четири амбуланте. У гравитационом подручју здравствене станице у Мајиловцу су амбуланте у Кисиљеву и Затоњу, те ова здравствена станица укупно обухвата 8.307 становника. У подручју здравствене станице у Средњеву су амбуланте у Десини и Макцу, па здравствена станица у Средњеву обухвата укупно 8989 становника. Насеља у гравитационом подручју здравствених центара приказана су у Таб. 2. и на Карти 1.

Таб. 2. — Мрежа здравствених центара у општини
у 1981. години (12), (13), (14)

Ред. број	Насеља	Врста здрав. пункта	здравствени центар			
			Број стан.	Број стан.	d max ²	d ³
1.	В. Градиште	ДЗ		8793	8,0	6,3
1.01.	В. Градиште		4977			
1.02.	Кумане		617			
1.03.	Кусиће		999			
1.04.	Острово		391			
1.05.	Пожежено		1102			
1.06.	Трибродс		707			
1.1.	Тополовник	А	1840	1840	—	—
2.	Мајиловац	ЗС		5096	4,0	3,3
2.01.	Мајиловац		1548			
2.02.	Бураково		634			
2.03.	Курјаче		1378			
2.04.	Поповац		262			
2.05.	Сираково					
2.1.	Кисиљско	А		1722	3,0	3,0
2.1.1.	Кисиљско		1009			
2.1.2.	Бискупље		713			
2.2.	Загоње	А		1489	7,5	7,5
2.2.1.	Загоње		1096			
2.2.2.	Рам		393			
3.	Средњево	ЗС		4788	7,5	4,8
3.01.	Средњево		790			
3.02.	Гарево		423			
3.03.	Камијево		508			
3.04.	Љубиње		750			
3.05.	Царевац		1253			
3.06.	Чешљева Бара		1064			
3.1.	Десине	А		1908	3,0	3,0
3.1.1.	Десине		1176			
3.1.2.	Печаница		732			
3.2.	Макце	А		2293	3,0	3,0
3.2.1.	Макце		1519			
3.2.2.	Дољашница		774			

² d max — дистанца између центра за пружање услуга и најудаљенијег насеља

³ d просечна дистанца свих насеља у гравитационом подручју здравственог центра.

Карта 1. — Здравствени центри

1 — граница општине; 2 — граница гравитационе зоне дома здравља или здравствене станице; 3 — граница гравитационе зоне амбуланте; 4 — магистрални пут; 5 — регионални пут; 6 — остали путеви; 7 — железничка пруга; 8 — насеље са домом здравља; 9 — насеље са здравственом станицом; 10 — насеље са амбулантом

Просечан број становника које опслужује здравствена станица износи 9.310.⁴ Једна амбуланга опслужује просечно 1.850 становника. Просечан број становника које опслужује један здравствени центар, без обзира на његов ранг, је 3.491.

У најнеповољнијој ситуацији у погледу дистанце су становници Триброда који путују 8 km до првог лекара. Максимална дистанца за највиши ниво услуга, специјалистичких прегледа у дому здравља у Великом Градишту је за становнике Рама и Макца, по 24 km.

Просечна дистанца до амбуланте износи 4,1 km, а до здравствене станице и дома здравља (на нивоу услуга здравствене станице) износи 4,8 km. Просечна дистанца за специјалистичке услуге у дому здравља за све становништво општине износи 20,5 km.

Три апотеке су у Великом Градишту Мајиловцу и Средњеву. Број становника и дистанце гравитационих зона апотека поклапају се са бројем становника и дистанцама дома здравља односно здравствених станица, јер су им гравитационе зоне идентичне (Карта 1).

Постојећи проблеми и будући развој здравства

Услови рада у здравству су неуједначени на територији општине. Постојећа мрежа здравствених капацитета није у могућности да у потпуности пружи ефикасну здравствену заштиту, јер је фреквенција становништва све већа (12).

Мала насеља су основни узрок за непостојање могућности за обављање здравствене заштите у сваком насељу. Мало и неразвијено општинско средиште је узрок што у општини не постоји здравствени пункт вишег нивоа. Општина нема болесничке постеле, породилиште, а недостају и лекари специјалисте (интерниста, неуропсихијатар, физијатар, офтомолог, радиолог, уролог). Лекари, специјалисте, су претежно дневни мигранти који у највећој мери путују из Пожаревца, а у мањој мери и из Голупца. Ова чињеница се сигурно негативно одражава на ефикасност њиховог рада и брине о здрављу људи. (12).

Насеља Курјаче, Десине, Гареве и сл. имају неповољан положај према постојећим саобраћајницама (Карта 1). Иако је пут изграђен и до ових насеља, он је лошији, чиме се повећава временска дистанца до првог лекара, односно до здравственог центра вишег нивоа.

Од насеља Макца и Рама, дом здравља је са специјалистичким службама удаљен чак 24 km. То је довело до последице да становништво Макца здравствену помоћ вишег нивоа радије тражи у Раброву насељу суседне општине Кучево. Сличан утицај врши и Пожаревац на становништво Сиракова, јер је већи, опремљенији, центар, а подједнако је удаљен од Сиракова као и Велико Градиште.

С обзиром на изграђени пут између Кисијева и Рама, за насеља Кисијево, Бискупље, Затоње и Рам, Велико Градиште је погодније здравствени центар вишег нивоа него што је то данас Мајиловац.

---

⁴ Дом здравља је узет у обзир

С обзиром да су претходне анализе показале недовољан број лекара у општини (у односу на регион и Србију), у будућем периоду би требало планирати пораст броја лекара у свим здравственим центрима, као и увођење нових специјалистичких служби у дому здравља. Тиме би се делимично отклонили и други поменути проблеми, првенствено они који су везани за лекаре дневне мигранте.

ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ

Досадашњи развој

Средња школа у Великом Градишту основана је 1879. године. У 1898. години постала је грађанска школа све до 1901. године. Наредне три године била је привагна нижа гимназија. После рата престала је са радом и поново отворена 1912. године као нижа гимназија која је носила име краља Петра. Од 1919. до 1921. године уведени су и пети и шести разред, а школске 1929/30. године поново је прешла на нижу гимназију. Решењем пожаревачког среза гимназија је 1956. године претворена у економску средњу школу. Тако је функционисала до школске 1974/75. године кад је обновљена гимназија. Гимназија је наставила са радом све до нове реформе средњег образовања школске 1980/81. год.

Рам је сеоско насеље које је прво добило четвороразредну школу 1838. године. У Великом Градишту четвороразредна школа основана је 1840. године, а затим и друга сеоска насеља добијају четвороразредне школе (Кисијево 1848. године, Десине 1848. године, Макце 1869. године итд.). Средњево је добило четвороразредну школу 1871. године, а Мајиловац 1902. године (16, 1070).

Четвороразредне школе у Великом Градишту, Средњеву, Мајиловцу и Макцу постепено су прерастале у шесторазредне па у потпуне осмогодишње школе. У Великом Градишту потпуна основна школа формирана је 1958. године, у Мајиловцу 1959. године, а у Средњеву и Макцу 1962. године. Школа у Макцу је потпуна осмогодишња али, за разлику од школа у остала три насеља, није матична.

Поред поменутих, данас потпуних основних школа, у другим насељима општине од половине прошлог века постепено се оснивају непотпуне четвороразредне школе које припадају матичним школама у Великом Градишту, Средњеву и Мајиловцу.

Данашња развијеност

Општина Велико Градиште има изразито нижи ниво развијености образовања и васпитања у односу на остала два подручја (Таб. 3.). Нижи ниво се нарочито огледа према броју ученика на основну школу у односу на регион и Србију и према броју средњошколаца на школу у односу на Србију.

Таб. 3. — *Ниво развијености образовања и васпитања у 1981. години (11)*

Број ученика на:	Србија	Регион	Општина
1. Основне школе			
— на школу	188	105	728
— на наставника	21	16	21
— на одељење	28	25	51
2. Средња школа			
— на школу	89	524	579
— на наставника	21	7	4
— на одељење	28	11	10

Центар за усмерено образовање „Борис Кидрич“ у Великом Градишту данас образује три струке: комерцијалну са четвртим степеном стручности, кожарску и машинску са трећим степеном стручности. За последња два смера трећи степен стручности је највиши, јер су то смерови за занатске делатности.

Таб. 4. — *Однос броја ученика и наставника (15)*

Ред. број	Школа	Школска година	Број ученика	Број настав.	Бр. учен. по настав.
1.	Средња школа	1986/87	565	43	13
2.	Основна школа у Великом Градишту	1985/86	1002	66	15
3.	Основна школа у Мајиловцу	1984/85	553	22	25
4.	Основна школа у Средњеву са школом у Макцу	1986/87	452	45	10

Таб. 4. показује да је једино у школи у Мајиловцу неповољан број ученика по наставнику.⁵

⁵ Норматив је до 15 ученика по наставнику (9, 67).

У свим осталим сеоским насељима, изузев Поповца које је скоро срасло са Бураковом, постоји непотпуна четвороразредна школа. Ова чињеница указује на веома повољно стање у општини, с обзиром на то каква је ситуација у већини општина Србије. Насеље Тополовник је једино у коме постоје издвојена одељења припремног разреда и једино насеље у коме не постоје комбинована и неподељена одељења (2).

У 1984/85. години путовало је 64% ученика од петог до осмог разреда, или 1/3 свих ученика (6).

Школе су у сарадњи са ООУР-има и месним заједницама радиле и на описмењавању одраслих али је одзив био слаб (6).

Центри, зоне, везе и њихова комплексност

Један средњошколски центар у Великом Градишту опслужује све ученике средње школе (2.819) у општини. До ове школе највеће растојање прелазе средњошколци из Рама и Макца — по 24 km. Просечна дистанца свих насеља до средње школе износи 14,6 km. Међутим, средњошколски центар у Великом Градишту није општинског него међуопштинског значаја. Најиме, школу у Великом Градишту похађају и средњошколци са територије општине Голубац, а у мањој мери и других општина. Тиме је гравитациона зона школског центра далеко већа, а нарочито је неповољна дистанца за ученике Добре (40 km) или неких других насеља у источном или јужном делу општине Голубац.

У општини Велико Градиште 46,1% старосне структуре становништва од 15—18 година похађа средњу школу (13). Око 20% ученика општине похађа школу ван територије општине (Таб. 5.), а приближно подједнак број средњошколаца са територије других општина похађа школу у Великом Градишту. (15).

Анализа ученика средњих школа, дневних миграната, по насељима, показује да у шест насеља јужног дела општине има више од по 50% од укупног броја ученика средњих школа који похађају средњу школу на територији друге општине Србије (Карта 2). Овакво стање из 1981. године је нарочито изражено у Гареву (83,33%) и Дољашници (80% од укупног броја ученика) (Таб. 5.). Разлог за велики број миграната у овим насељима који похађају школу у Пожаревцу, Кучеву и другим насељима ван територије општине може се објаснити неповољнијим саобраћајно-географским положајем тих насеља у односу на Велико Градиште.

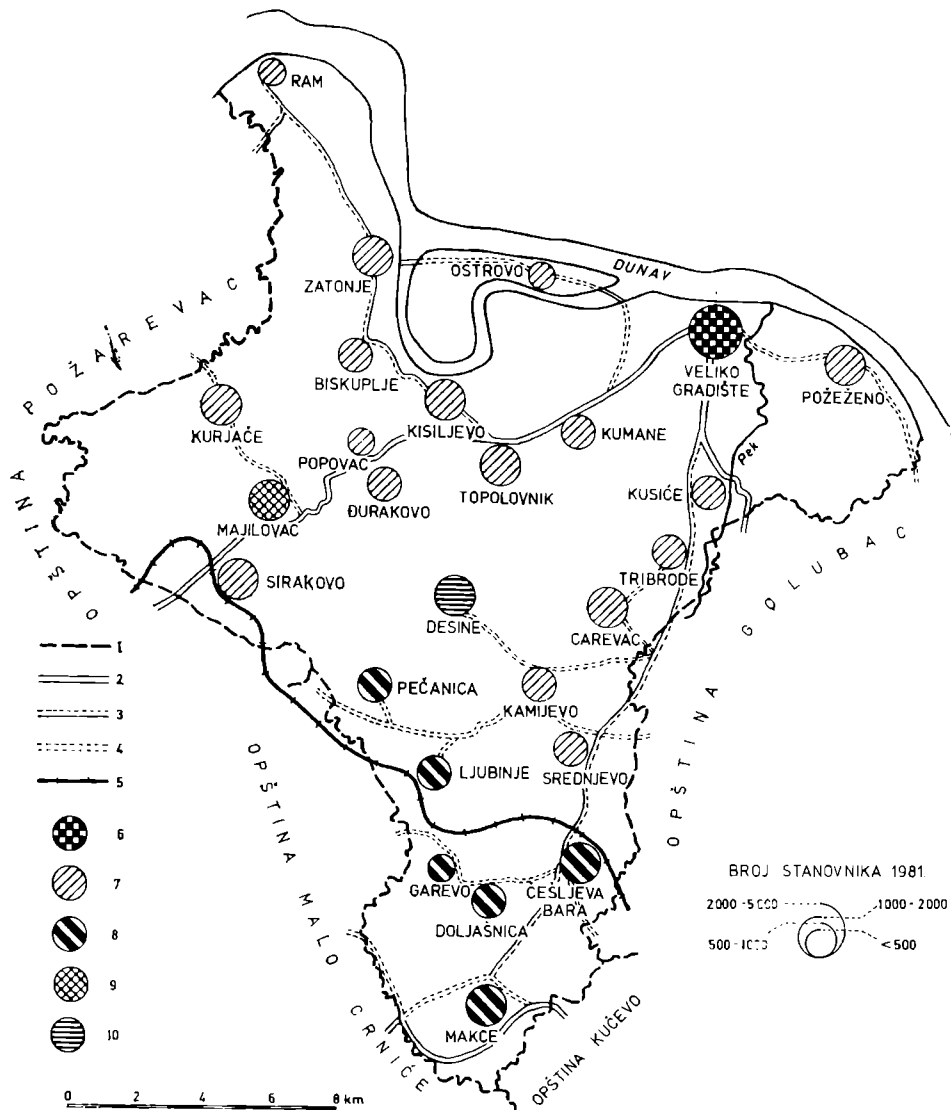
Број ученика у средњим школама међу сеоским насељима креће се од четири у Поповцу до 23 у Тополовнику и 185 ученика у Великом Градишту.

У општинском средишту преко 92% средњошколаца похађа школу у месту становања. Ученици из Мајиловца са подједнаким учешћем, са по 33,33%, похађају школу у месту становања, односно у другом месту исте општине.

Таб. 5. — Средњошколци — дневни мигранти

Ред. број	Насеље	Похађа средњу школу				
		Укупно средњошколаца	У месту становања	У другом месту исте општине	У другој општини исте републике	У другој републици (САП)
1	2	3	4	5	6	7
1.	Бискупље	13	4	9	—	—
2.	Велико Градиште	185	171	—	13	1
3.	Гарево	6	—	1	5	—
4.	Десине	14	1	6	5	2
5.	Дољашница	5	—	1	4	—
6.	Бураково	10	1	9	—	—
7.	Затоње	12	1	10	1	—
8.	Камијево	20	6	10	4	—
9.	Кисиљево	22	2	19	—	1
10.	Кумане	17	1	10	4	2
11.	Курјаче	22	2	18	1	1
12.	Кусиће	25	4	21	—	—
13.	Љубиње	9	2	1	6	—
14.	Мајиловац	24	8	8	7	1
15.	Макце	29	2	10	17	—
16.	Острово	12	1	10	1	—
17.	Печаница	13	—	4	9	—
18.	Пожежено	26	—	21	4	1
19.	Поповац	4	—	4	—	—
20.	Рам	14	1	9	4	—
21.	Сираково	15	3	8	3	1
22.	Средњево	20	1	15	4	—
23.	Тополовник	35	10	20	5	—
24.	Триброде	17	2	12	2	1
25.	Царевац	22	3	17	2	—
26.	Чешљева Бара	16	1	6	9	—
Укупно: ОПШТИНА		607	227	259	110	11

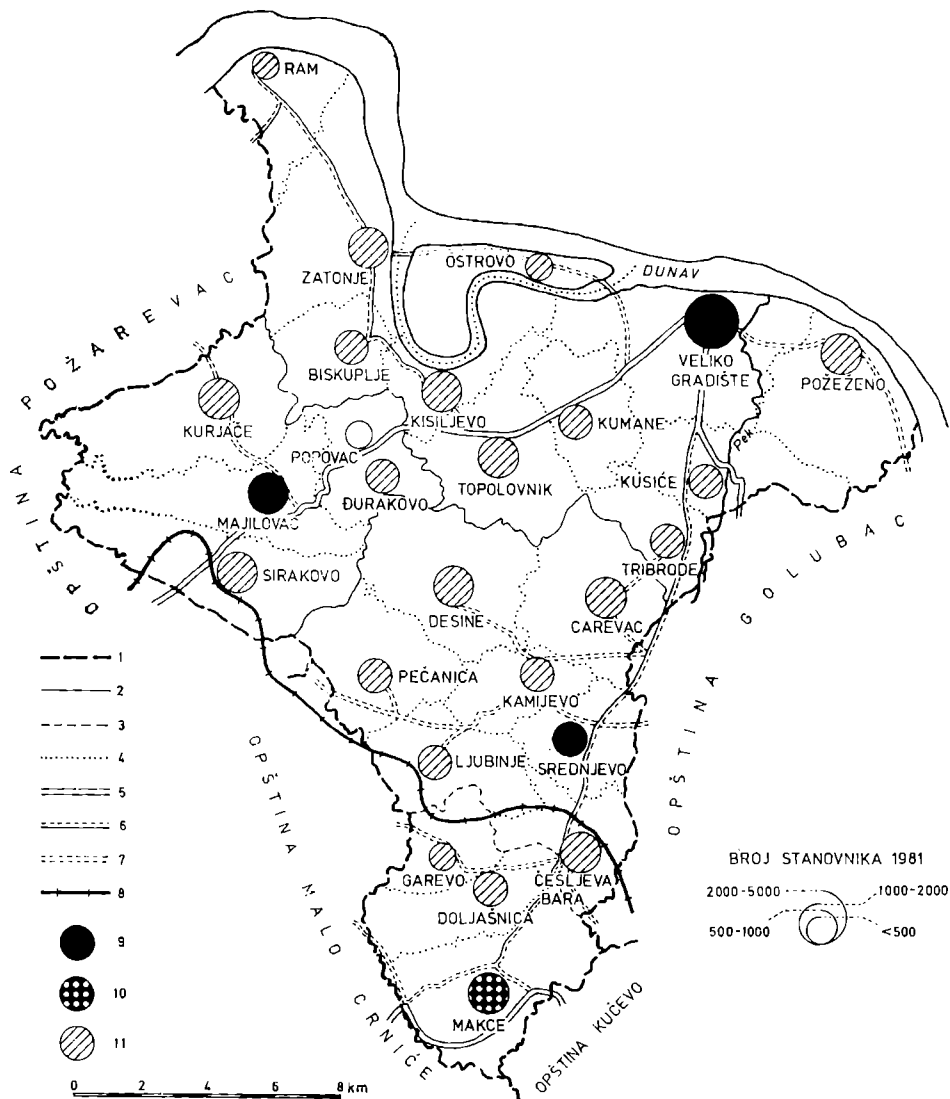
Ученици осталих насеља имају преко 50% миграната ка школи у другом месту исте општине, односно ка Великом Градишту. Десине је једино насеље из групе насеља са највећим учешћем ученика у другом месту исте општине које има мање од 50% миграната у укупном броју ученика (13).

Карта 2. — Центри за основно образовање

1 — граница општине; 2 — магистрални пут; 3 — регионални пут; 4 — остали путеви; 5 — железничка пруга; 6 — највећи број ученика (више од 50%) у месту становања; 7 — највећи број ученика (више од 50%) у другом месту исте општине; 8 — највећи број ученика (више од 50%) у другој општини исте републике; 9 — подједнак број ученика мање од 50% у месту становања и у другом месту исте општине; 10 — највећи број ученика (мање од 50%) у другом месту исте општине

У општини постоје четири осморазредне основне школе и као такве интересантне су за изучавање гравитационих зона, без обзира на то што једна од њих, у Макцу, није матична.

Карта 3. — Дневне миграције средњошколица

1 — граница општине; 2 — граница гравитационе зоне потпуне основне школе; 3 — граница гравитационе зоне потпуне школе која није матична; 4 — граница гравитационе зоне непотпуне школе; 5 — магистрални пут; 6 — регионални пут; 7 — остали путеви; 8 — железничка пруга; — 9 насеље са потпуном основном школом; 10 — насеље са потпуном школом која није матична; 11 — насеље са непотпуном школом која није матична

Таб. 6. — Мрежа насеља са основним школама,
1981. године (13), (14), (15)

Ред. број	Насеља	Потпуна основна школа			
		Број ученика	Број ученика	d max ⁶	d ⁷
1.	Велико Градиште	508	1341	24,0	10,4
1.1.	Бискупље	61			
1.2.	Затоње	117			
1.3.	Кисиљево	103			
1.4.	Кумане	56			
1.5.	Кусиће	94			
1.6.	Острово	30			
1.7.	Пожежено	114			
1.8.	Рам	40			
1.9.	Тополовник	147			
1.10.	Триброде	71			
2.	Мајиловац	174	602	4,0	3,0
2.1.	Бураково	71			
2.2.	Курјаче	139			
2.3.	Поповац	27			
2.4.	Сираково	191			
3.	Средњево	49	610	6,5	5,0
3.1.	Десине	122			
3.2.	Љубиње	91			
3.3.	Камијево	49			
3.4.	Печаница	85			
3.5.	Царевац	114			
3.6.	Чешљева Бара	100			
4.	Макце	163	266	3,5	3,0
4.1.	Гарево	36			
4.2.	Дољашница	67			

Једна потпуна школа опслужује у просеку 750 ученика. Најмањи број ученика опслужује школа у Макцу (266), а највећи (1341) школа у Великом Градишту (Таб. 6. и Карта 3).

⁶ d max — Дистанца између насеља са потпуном основном школом.

⁷ d — Просечна дистанца свих насеља у гравитационом подручју насеља са потпуном основном школом.

Највеће растојање до потпуне школе имају ученици од петог до осмог разреда из Рама (24 km). Максимално растојање до потпуне школе у Мајиловцу је за ученике из Курјача (4 km). Ученицима из Печанице потребно је 6,5 km до Средњева, а ученицима из Гарева 3,5 km до Макца.

Постојећи проблеми и будући развој образовања и васпитања

Без обзира на чињеницу што у сваком насељу (изузев Поповца) постоји бар непотпуна основна школа, у вези са основним, а и средњим образовањем постоје и бројни проблеми у општини:

— мала насеља су основни узрок за непостојање потпуне основне школе у сваком, или већем броју насеља,

— ретка мрежа насеља са потпуним основним школама намеће свакодневну миграцију ученика од петог до осмог разреда из двадесет насеља,

— ученици из Рама су у посебно неповољном положају, јер до потпуне основне школе у Великом Градишту путују 24 km,

— број ученика на потпуну основну школу више пута је већи него што је то случај у Подунавском региону и Србији (Таб. 3.),

— преко шездесет наставника (око 44% од укупног броја наставника у основним школама) свакодневно путују (6),

— око 70% средњошколаца од укупног броја ученика средњих школа у општини путује до средње школе,

— више од половине, око 54% становништва старосне категорије од 15—18 година, не похађа средњу школу,

— преко 50% од укупног броја ученика средњих школа из шест насеља јужног дела општине похађа школу ван територије општине,

— мали број становника у општинском средишту, и општини у целини, условио је мали број смерова у средњошколском центру.

Планом развоја за 1986—1990. годину предвиђа се превазилажење постојећих проблема. Планира се изградња нове школе у Средњеви, Царевцу и Дољашници, јер су у тим насељима највише руиниране, као и адаптација објеката у осталим насељима. Не очекује се повећање наставног кадра, јер се не очекује пораст, него чак опадање броја деце (2, 73).

ДЕЧИЈЕ СТАРАЊЕ И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Од 1980. године у општини Велико Градиште урађено је много на пољу дечијег старања. Те године почело је са радом савремено обданиште у Великом Градишту са капацитетом од 180 корисника. Него површина објекта је 1168 m², а 6,5 m² по детету, што је испод норматива од 7—8 m² по детету (9, 66). У обданишту је запослен 21 радник,

а од тога осам чине васпитачи па на једног васпитача долази 23 детета. У објекту је организован и четворочасовни и целодневни боравак за децу од две до шест година.

У двадесетак сеоских насеља старање и забава за око 200 предшколске деце организовани су у аутобусима. Неколико аутобуса са по једним васпитачем комуницира по сеоским насељима и у самим аутобусима се обавља функција слична оној која се врши у забавиштима за предшколску децу (14).

У садашњем планском периоду, до 1990. године постоји тежња ка већем обухвату деце у предшколској установи за 40% (2).

У општини не постоји објекат за смештај старих или хендикепираних особа.

На пољу социјалне заштите потребно је повећати бригу о старима, деци и омладини ометеној у развоју или без родитеља, запошљавањем нових радника јачати Центар за социјални рад у Великом Градишту. Постоји могућност да Центар добије међуопштински значај прикључењем општине Голубац (2, 76).

ЛИТЕРАТУРА

1. Друштвени план општине Велико Градиште за период од 1981. до 1985. године.
2. Друштвени план општине Велико Градиште за период 1986—1990. године.
3. План рада Дома здравља Велико Градиште за 1985. годину.
4. Годишњи извештај о раду здравствене заштите за 1985. годину у Општини.
5. План развоја Дома здравља Велико Градиште за период од 1986. до 1990. године. Велико Градиште, децембар 1985.
6. Извештај о раду основних школа општине Велико Градиште у школској 1984/85. години. Пожаревац, децембар 1985.
7. Средњорочни план развоја од 1986—1990. године. СИЗ основног образовања Велико Градиште.
8. Велико Градиште — Урбанистички програм ЗУКА, Београд, август 1970.
9. Регионални просторни план Подунавске МРЗ до 2000. године. ЈУГИНУС, Београд, Смедерево 1984.
10. Регионални просторни план Подунавске МРЗ — изводи из нацрта плана. ЈУГИНУС, Београд, Смедерево 1984.
11. Општине у Србији 1977—1983. године, статистички подаци Републички завод за статистику.
12. Подаци добијени у Дому здравља.
13. Попис становништва, домаћинства и станова у 1981. години. Савезни завод за статистику, Београд, 1984.
14. Подаци добијени од општинских служби.
15. Подаци добијени од школа.
16. М. Б. Милићевих: Кнежевина Србија. Београд, 1876.

Summary

Branka Tošić

CONTRIBUTION TO THE STUDY OF PUBLIC SERVICES IN THE COMMUNE OF VELIKO GRADIŠTE

In respect of health care, there is one health centre in the town of Veliko Gradište and two health stations and five outpatient clinics in adjoining villages supplying medical care to the local population in 26 settlements on the territory of the Commune. Compared to the average of the Danube basin and the Socialist Republic of Serbia as a whole, health service in the Commune is, according to the number of inhabitants to one doctor, less developed. There is no possibility of organization of health and medical services in every settlement on the territory of the Commune because of the great number of small settlements. On the other hand, the small and underdeveloped centre of the Commune is the reason why there is no health centre of higher level in this area.

Compared to the Danube basin and Serbia as a whole, education and upbringing in the Commune are, according to the number of pupils to one school and one teacher, at lower level. In the Commune, there is one secondary school centre and four elementary schools with all classes while every village (except Popovac) has at least a school with certain classes. Since there are few settlements with elementary schools with all classes older pupils from twenty settlements are forced to travel every day in order to attend classes. Almost one fifth of secondary school pupils attend schools situated on the territory of other communes (mostly on the territory of the communes of Požarevac and Kučevo).

There is one nursery for about two hundred preschool children from some twenty villages is organized in buses. There is no appropriate institution for settlement of old and physically handicapped people on the territory of the Commune.